

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Мілевської Олени Павлівни на дисертаційне дослідження**

Король Альони Валеріївни

**на тему: «Формування дистанційно-інтерактивного середовища
підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами»,
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 016 Спеціальна освіта**

Актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок із планами відповідних галузей наук

Актуальність дослідження зумовлена нагальним запитом сучасного суспільства щодо впровадження в освітній процес технологій ефективної взаємодії між його учасниками. Особливо гостро ця проблема об'єктивується у контексті взаємодії між надавачами освітньо-корекційних послуг з батьками дітей з особливими освітніми потребами, які також є учасниками цього процесу.

Значна кількість родин в Україні, які виховують дитину з особливими мовленнєвими потребами, а також зростання чисельності цих родин, спричиняє загострення протиріч у системі надання логокорекційної допомоги: з одного боку, інтенсивне збільшення кількості вчителів-логопедів з орієнтацією саме на індивідуальні потреби кожної дитини, з іншого – підвищена увага та кожної родини, до її запитів та очікувань, що потребує дієвої, активної взаємодії з ними. Суспільство не встигає миттєво реагувати на ці протиріччя, що стимулює до пошуку нових форм організації взаємодії великої кількості батьків з учителем-логопедом без втрати переваг індивідуального підходу та без надмірних витрат внутрішніх ресурсів педагога. Ситуація загострилася у зв'язку з останніми суспільними викликами в умовах сьогодення: пандемія, війна, переміщення фахівців та родин з особливими дітьми всередині країни та виїзд за кордон – усі ці фактори зумовлюють розроблення ресурсів віддаленої взаємодії. Виникає потреба в розробці дистанційних форм співпраці вчителів-логопедів з родинами засобами цифрових медіа, онлайн-платформ, інтерактивних додатків тощо. Існує потреба в розробці механізмів, які забезпечуватимуть процеси розвитку системи «дитина-батьки-логопед» в умовах віддаленої взаємодії.

Водночас очевидною є невідповідність можливостей традиційної системи співпраці вчителів-логопедів з родинами (форми, методи взаємодії, способи мотивування взаємодії тощо) до потреб сучасних батьків (нестача часу, фінансів, психологічного ресурсу). Нагальними питаннями стають добір методів стимулювання батьків до такої співпраці, форм та методів співпраці, пошук нетрадиційних способів активізації діяльності батьків та забезпечення системної взаємодії фахівця з сім'єю дитини. Оптимальною моделлю стосунків між фахівцем та батьками має стати партнерська взаємодія, забезпечена новітніми

технологічними підходами з використанням інтерактивного потенціалу інформаційного мережевого середовища та дистанційних можливостей комп'ютерних технологій. Зважаючи на вищевикладене, актуальність теми дисертаційної роботи Король Альони Валеріївни, що присвячена формуванню дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами, не викликає сумніву.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконується згідно з планом дослідження Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України та комплексної тематики відділу логопедії «Науково-методичне та дидактичне забезпечення навчання молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення» (Державний реєстраційний номер 0118U003352), що затверджена Вченою Радою (Протокол засідання №4 від 27.04.2018 р.); «Логодидактичні технології формування комунікативної компетентності дітей з особливими мовленнєвими потребами різних вікових груп» (Державний реєстраційний номер 0121 U108666), що затверджена Вченою Радою (Протокол засідання №4 від 14.05.2020 р.). Тема дисертаційного дослідження узгоджується з темами дослідження відділу логопедії Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Наукова новизна здобутих результатів полягає в тому, що вперше:

- теоретично обґрунтовано і визначено зміст конструкту «готовність батьків до співпраці з учителем-логопедом» як результату їхньої віддаленої логокорекційної взаємодії в дистанційно-інтерактивному середовищі, а також виокремлено його структурні компоненти (аксіологічний, акмеологічний та праксеологічний) з метою дослідження ефективності впливу взаємодії з учителем-логопедом в умовах дистанційно-інтерактивного середовища;
- визначено особливості, рівні готовності батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами до співпраці з учителем-логопедом у дистанційно-інтерактивному середовищі;
- створено науково обґрунтовану концептуальну модель формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами;
- теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено методику формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами в умовах віддаленої взаємодії в закладах дошкільної освіти.

Уточнено та доповнено:

- поняття, що характеризують теоретико-методологічні аспекти формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дітей з особливими мовленнєвими потребами в умовах віддаленої взаємодії в закладах дошкільної

освіти (підтримка батьків, готовність батьків до співпраці з учителем-логопедом, дистанційно-інтерактивне середовище);

- зміст понять, що окреслюють методичні аспекти формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків (мотиваційна готовність, готовність до самовдосконалення, технологічна готовність).

Подальшого розвитку набули:

- підходи та принципи підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами;

- теоретичні засади організації співпраці вчителів-логопеда з батьками в умовах віддаленої взаємодії в закладах дошкільної освіти;

- методичні основи організації середовища онлайн-контакту та дистанційних форм взаємодії, які забезпечують ефективність підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами в дистанційно-інтерактивному середовищі.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

В дисертаційному дослідженні Король Альони Валеріївни виважено і конкретно сформульовано науковий апарат дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет наукового пошуку. Дослідниця обґрунтовує доцільність теоретичного та практичного дослідження проблеми формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами, дослідження рівня готовності батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами до співпраці з учителем-логопедом в умовах дистанційно-інтерактивного середовища, розроблення та апробації методу формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами. Дисертація має чітку логічну структуру та містить достатнє обґрунтування основних наукових положень, що виносяться на захист. Розділи дисертації розкривають логіку і послідовність проведення дослідницької роботи.

Зміст дисертаційної роботи побудований на відповідному первинному матеріалі, аналіз та узагальнення якого уможливили формулювання основних наукових положень, висновків та рекомендацій. Достовірність одержаних результатів підтверджена дисертанткою проведенням експериментом з використанням розробленої авторкою програми та діагностичного інструментарію дослідження рівня готовності батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами до співпраці з учителем-логопедом в умовах дистанційно-інтерактивного середовища, а також методики формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами.

Можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих рекомендацій визначається правильно

обраними методологічними підходами, достатнім використанням емпіричного та наукового матеріалу (255 найменувань, з них 47 – іноземною мовою). Кількість та якість використаних матеріалів, ґрунтовність їх аналізу підтверджує передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності дисертаційної роботи.

Особистий внесок здобувачки полягає у розробленні програми дослідження, проведенні констатувального і формувального етапів експерименту, розробленні апробації методики формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами, вивченні діагностичного матеріалу, здійсненні необхідних розрахунків, статистичної обробки й інтерпретації результатів дослідження. Підґрунтям цього, на наш погляд, став ретельний добір та аналіз зарубіжних і вітчизняних джерел з теми дисертації. Матеріали дослідження, авторський логопедичний сайт <https://www.logoclub.com.ua>, розроблені чат-боти та авторський робочий нотатник для батьків «ЛогоЩоденник» можуть бути використані в практиці роботи вчителів-логопедів, психологів, спеціальних педагогів, вихователів та інших педагогів у закладах дошкільної, загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсних центрах, приватних освітніх установах, у підготовці майбутніх учителів-логопедів, спеціальних педагогів (тифлопедагогів, сурдопедагогів, олігофренопедагогів та ін.), а також у системі післядипломної освіти педагогічних працівників.

Використані дисертанткою ідеї, результати й цитати інших дослідників мають посилання на відповідні джерела. Наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації, є достатньо апробованими на наукових заходах різних рівнів, а саме: науково-практичних конференціях, зокрема міжнародного та всеукраїнського рівнів.

Оцінка змісту, завершеності й оформлення дисертації

Дисертація написана державною мовою, з використанням прийнятої термінології, оформлення дисертації зауважень не викликає. Вона оформлена згідно з вимогами та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертацій» (затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40; із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки від 31 травня 2019 року № 759).

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (255 найменувань, з них 47 – іноземною мовою), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 304 сторінки, основний текст викладено на 177 сторінках. У тексті міститься 9 таблиць та 14 рисунків.

Оцінюючи зміст й завершеність дисертації відзначимо, що вона є цілісним структурованим дослідженням, зберігає логічну послідовність та комплексність викладення матеріалу як на рівні роботи в цілому, так і в

межах кожного окремого розділу. Логіка розгортання дослідницького пошуку в основній частині дослідження відбувалася відповідно до сформульованих дисертанткою завдань.

Відповідність змісту анотації основним положенням дисертації

У тексті анотації стисло висвітлено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Король А.В. дисертаційного дослідження. Зазначимо, що зміст анотації та основні положення дисертації Король А.В. є ідентичними: їх порівняльний аналіз довів, що в частині формулювання мети, об'єкту, предмету, завдань, положень наукової новизни, висновків до розділів, загальних висновків не міститься інформації, яка би була відмінною.

Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове та практичне значення отриманих Король А.В. результатів, вважаємо за доцільне звернуте увагу на окремі дискусійні аспекти дисертації. Хотілося би уточнити й конкретизувати бачення автора щодо деяких з них.

1. Шляхи вирішення проблеми долучення батьків дитини з особливими мовленнєвими потребами до співпраці, що запропоновані Король А.В., відрізняються сучасністю, глибиною вивчення і розроблення, дієвістю, про що свідчать результати дослідження. Водночас кінцева мета організації запропонованого алгоритму співробітництва фахівця і батьків полягає у досягненні максимально високого результату в контексті задоволення мовленнєвих потреб дитини. Дослідження містить автономні показники, що дають змогу переконатися у позитивній динаміці готовності батьків до співпраці, однак не передбачає моніторинг стану задоволення мовленнєвих потреб з огляду на організовану співпрацю. Означені відомості могли би значно збагатити результати дослідження.

2. Діти з особливими мовленнєвими потребами – лише частка дітей, які входять до складу популяції осіб з особливими потребами. Підтримка дітей з іншими особливими потребами також є предметом наукових досліджень, існує науковий і емпіричний досвід організації співпраці батьків з фахівцем, проте такі відомості не потрапили до фокусу уваги дослідниці, а відтак не були враховані. Водночас, їхня присутність могла би скоротити шлях наукового пошуку, з одного боку, а, з іншого, – підсилити конкурентоспроможність вітчизняних технологій співпраці у порівнянні з закордонними або, навпаки, констатувати низький рівень такої спроможності.

3. У констатувальному експерименті (ст. 133) дисертанткою було з'ясовано, що більшість батьків-учасників експериментальної вибірки виявили недостатній рівень готовності до дистанційної співпраці з учителем-логопедом („44,9% батьків продемонстрували середній рівень готовності, 43% виявилися взагалі не готовими до взаємодії”). Аналізуючи проблемні чинники, Король А.В. наголошує на необхідності „стимуляції мотиваційних аспектів взаємодії з

логопедом, технологічній підготовці батьків до логокорекційної роботи в дистанційному форматі та заохочення їх до самоосвіти та саморозвитку” та об’єктивує потребу підвищення ефективності взаємодії батьків з учителем-логопедом. Зокрема, в рамках акмеологічного етапу формувального експерименту дисертантка визначає основну мету: ”регулярна самоосвіта та самовдосконалення батьків з питань логокорекції” (ст.147). Доречно було б, на нашу думку, конкретизувати способи залучення батьків до взаємодії визначеного типу, окрім пропозицій суто технологічних ресурсів.

4. На нашу думку, дисертацію було б варто доповнити аналізом готовності ширшого кола вчителів-логопедів до використання моделі дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами, розробленої Король Альоною Валеріївною.

Відповіді на ці запитання та зауваження можуть бути надані в ході публічного захисту дисертації.

Загальний висновок про відповідність дисертації чинним вимогам

Аналіз дисертаційної роботи та опублікованих праць дає підставу вважати дисертацію Король Альони Валеріївни «Формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами», завершеним, цілісним і самостійним дослідженням. Виконане дослідження має достатньо високий теоретичний, методичний та практичний рівень, послідовне та логічне представлення матеріалу, необхідну повноту розкриття виконаних розробок.

Тема дисертації повністю відповідає спеціальності 016 Спеціальна освіта. Дослідження є особистою авторською роботою, цілісною і завершеною згідно з поставленою метою та визначеними завданнями. В опублікованих працях з достатньою повнотою відображено зміст і основні результати дослідження.

Вивчення дисертації та публікацій автора дозволяє зробити висновок, що робота відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, зокрема вимогам п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та може бути представлено у спеціалізованій вченій раді для присудження Король Альоні Валеріївні наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри логопедії і спеціальних методик
Кам’янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Підпис засвідчую
(прізвище) Мілевська
Начальник відділу кадрів
(підпис) О.Оліник
20.11.2023

Олена МІЛЕВСЬКА